

Opinnäytetyö

Virkkuri-kirjan suunnittelu
Oona Viskari 2013

Oona Viskari o8o115o

Opinnäytetyö

Syksy 2013

Lahden ammattikorkeakoulu
Muotoilu- ja taideinstituutti
Viestinnän koulutusohjelma
Graafinen suunnittelu

Graduation project

Fall 2013

Lahti University of Applied Sciences
Institute of Art and Design
Degree Programme in Communication
Department of Graphic Design

Tiivistelmä

Opinnäytetyökseni suunnittelin ja taitoin virkkausohjekirjan nimeltä Virkkuri yhteistyössä kirjailijan sekä valokuvaajan kanssa. Suunnittelin kirjan formaatin, layoutin, typografiset ratkaisut, materiaalit sekä kannen.

Kirjallisessa osassa käyn läpi suunnittelun vaiheita ja perustelen tekemiäni ratkaisuja kirjasuunnittelu- ja typografiakirjallisuuteen pohjaten.

Avainsanat

kirjasuunnittelu, typografia, taitto

Abstract

As my graduation project I created the design for crochet book Virkkuri, with collaboration of the author and the photographer.

I designed the book including layout, format, materials, typography, book cover, binding and printing materials. In written part I review the stages of the process and argue the solutions made based on book design and typography literature.

Keywords

book design, typography, layout

Sisällys

5 Tiivistelmä/Abstract

Aluksi

11 Johdanto ja lähtökohdat

12 Virkkuri uudistaa ja edistää käsityökulttuuria

Suunnitteluprosessi

17 Kirjan mittasuhteet

19 Gridi

24 Marginaalit

28 Kirjaintyyppin valinta

30 Otsikot

32 Leipäteksti

36 Kirjaimesta palstaksi

38 Materiaalit

40 Kansi

41 Tittelisivut ja sidos

Lopuksi

45 Projektin lopputulos, opit ja ajatukset

47 Lähteet

***To make a book larger,
heavier, more expensive,
than it needs to be, is
to indulge in display
behaviour, in the artificial
enlargement of given form.***

Jost Hochuli (1996, 28)

Johdanto ja lähtökohdat

Virkkuri-kirjan tekstisisällön ja virkkuumallit on tuottanut Mari Leppälä, taiteilijanimeltään Molla Mills, maisterityönään Aalto Yliopiston taideteollisen muotoilun koulutusohjelmaan. Syksyllä 2012 oli koossa virkkuumallit, valokuvaaja sekä kustantaja kirjalle. Virkkuri-projektin tarkoituksena oli selvittää, onko mahdollista päivittää vanha käsityötekniikka ja saada siitä kaupallisesti kiinnostava.

Projekti oli lähtökohdiltaan mielenkiintoinen, sillä minulla oli graafisena suunnittelijana mahdollisuus nähdä suunnittelu-, paino- ja julkaisuprosessi alusta loppuun ja päästä työskentelemään tiiviisti osana ryhmää kirjailijan, valokuvaajan, kustantajan ja kustannustoyrittäjän kanssa. Lisäksi halusin syventää omia taitojani kirjasuunnittelun parissa.

Kyseessä oli kaupallinen projekti ja käsityötekniikan kaupallistaminen. Tästä johtuen myös kirjan tekoprosessi asettui tiettyihin raameihin. Kirja oli tehtävä nopeassa aikataulussa sekä kustantajan hyväksi ja käytännölliseksi toteamista edullisista materiaaleista. Kirjan taiton, sekä sisällön suunnittelussa meitä kehoitettiin jatkuvasti ajattelemaan mahdollisimman laajaa käsityöharrastajien ja mahdollisten uusien virkkausintoilijoiden kohderyhmää.

Aloitimme loka-marraskuussa tapaamiset, joissa selvitimme yhteisiä tavoitteita ja kirjan visuaalista maailmaa mood boardien ja keskustelujen avulla. Valokuvamateriaalia kuvattiin vielä lähes joulukuun asti. Joulukuussa aloin suunnitella taittopohjaa ja tammi-kuussa sain osan teksteistä, sekä osan kuvista. Näin taittotyö pääsi kunnolla alkuun.

Virkkuri uudistaa ja edistää käsityökulttuuria

Virkkurin tavoitteena on uudistaa ja edistää suomalaista virkkaus-kulttuuria, sekä tuoda vanhaan käsityötekniikkaan uutta ilmettä. Miksi käsityökulttuuria sitten pitäisi erityisesti edistää? Ensinnäkin vaikuttaa siltä, että käsityönä valmistetut esineet ovat tärkeämpiä kuin teolliset massatuotteet. Niihin näyttää kiinnittyneen viitteitä esineen valmistajasta ja hänen sekä tuotteen ja käyttäjän suhteesta. Käsityöt siirtyvät usein ihmiseltä toiselle eikä niitä hävitetä kovin helposti. Toiseksi käsityössä on oleellista ihmisen luova panos, joka johtaa ainutlaatuihin kokemuksiin tai tuotteeseen. Joskus tuote voi olla immateriaalinen kun prosessi johtaa ennen kaikkea taidon oppimiseen tai elämykseen eikä niinkään materiaaliseen tuotteeseen (Luutonen 2007, 49).

Virkkuri liittyy suurempaan vallitsevaan trendiin, tee-se-itse-kulttuuriin tai DIY-kulttuuriin (do it yourself -kultturi). DIY:n sanansaattajia Suomessa ovat ainakin Ravintolapäivä, Wärk:fest, Outi Pyy Trashion-kirja, kaupunkiviljely, polkupyörien korjaaminen ja kaikenlainen tuunaaminen. Pirkko Kotiranta (2012, viitattu: 3.10.2013) kirjoittaa Helsingin Sanomien verkkolehdestä ruotsalaisen käsityöyhdistyksen ennennäkemättömän menestyneestä näyttelystä Hemslöjden på Liljevalchs.

”Käsityön suosion nousu on sukua kokkailun megatrendille ja puutarhakuumeelle, lähiruualle ja luomulle, leppoistamiselle ja mietiskelylle, kierrätykselle ja kotoilulle. Käsillä tekemisen konkretia tuo vastapainoa ruudun äärellä nököttämislle ja digimaailman ykkösille ja nolille ... Designopettaja Otto von Busch esimerkiksi kirjoittaa nuorten suunnittelijoiden ’vastarintaliikkeestä’. Aikaa vievän käsityön tekemiseen ryhtyminen ei enää johdu välttämättömyydestä vaan aktiivisesta päätöksestä. Sen voi käsittää mielenosoitukseksi kaikennielevää ja maapallon upottavaa loputonta kulutuskulttuuria vastaan.”

Kuitenkin nimenomaan internet on tehnyt DIY-kulttuurista niin hedelmällistä. Jokaisen on helppo löytää julkaisutilaa tekemisilleen, etsiä tietoa, ohjeita ja verkostoitua muiden samanhenkisten kanssa. Markkinointi on helppoa sosiaalisissa kanavissa.

1

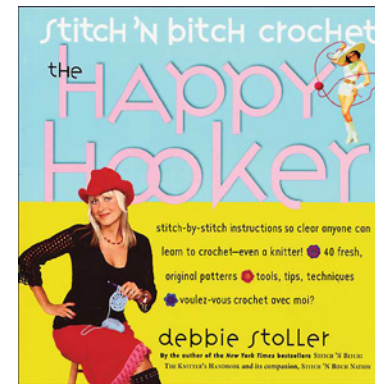

2

Inspiraatiota. Monet japanilaiset käsityökirjat osoittautuivat kauniiksi ja inspiroiviksi. Ylhäällä Yuko Omorin kirja For a Girl ja alla Koko Yamasen Cut Up Couture.

3

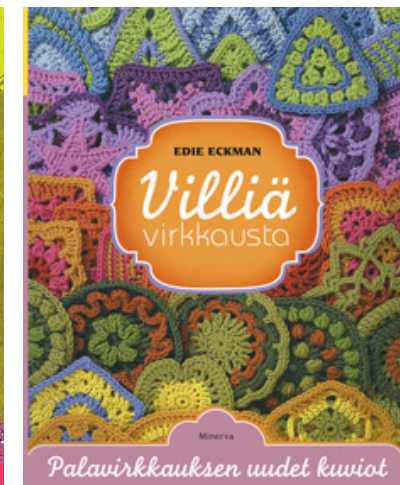
5

4

6

Jotain muuta. Virkkurin on tärkeää erottua muista alan tekijöistä ja käsityöjulkaisujen kirjavista maailmasta.

Suunnitteluprosessi

Kirjan mittasuhteet

Koska painokustannukset eivät saaneet nousta liiallisesti oli järkevintä valita kirjalle helposti toteuttava ja yleisesti käytössä oleva koko (Mitchell & Wightman 2005, 29). Koska painoarkit ovat standardikokoisia, tuli kirjan formaatti suunnitella niin, että yhdelle painoarkille mahtui järkevästi mahdollisimman monta sivua. Painoarkit täyttävä sivukoko on myös ekologinen ja kustannustehokas, sillä turhaa leikkuujätettä ei synny. On aina hyödyllistä olla yhteydessä painoon ja varmistaa valitsemansa koon sopivuus. Jo muutaman millin poisto sivukoosta voi saada sivut mahtumaan arkille paremmin ja vähentää kustannuksia (Mitchell & Wightman 2005, 399).

Virkkurissa on yli 250 valokuvaa, joista suuri osa esiintyy pienikokoisina ohjekuvina. Lisäksi kirjassa on kuvia selittäviä tekstinpätkiä ja pidempiä tekstejä. Tällaisen kirjan koko on kompromissiratkaisu. Se ei voi olla niin pieni ja helposti käsiteltävä kuin pelkkää tekstiä sisältävältä kirjalta toivoisi, muttei myöskään niin suuri kuin kuvat todella vaatisivat. (Hochuli 1996, 66) Selailtavaa kuvakirjaa varten järkevintä olisi valita hieman suurempi formaatti, jotta kuvat todella pääsisivät oikeuksiinsa. Ensisijaisesti Virkkuri on kuitenkin ohjekirja. Jos kuvien funktio on enemmänkin informatiivinen kuin taiteellinen, ei niitä ole syytä painaa suurempaan kokoon kuin tarpeellista, sillä silloin kirjaa on suuren kokonsa vuoksi vaikeampi käsitellä. (Hochuli 1996, 27, 66) Kirjailijankin toiveena oli laukkuun mahtuva teos, eli kirjan koko oli pidettävä maltillisena. Näin sitä pystyy kuljettamaan mukana ja palaamaan ohjeisiin aina tarvittaessa.

Tutustuin Hochulin (1996, 39) esittelemiin kirjojen mittasuhteisiin ja tulisin silmämääräisesti sekä eri kirjoja vertailemalla siihen tulokseen, että suhde 3:4 voisi olla käyttökelpoinen. Ensimmäiset luonnokset olivatkin suhteessa 3:4 (180 mm x 240 mm). Lopulta kuitenkin päädyin ehdottamaan tätä lähellä olevaa DIN-sarjaan menevää kokoa 1: $\sqrt{2}$ (1:1.414) B5 (176 mm x 250 mm).

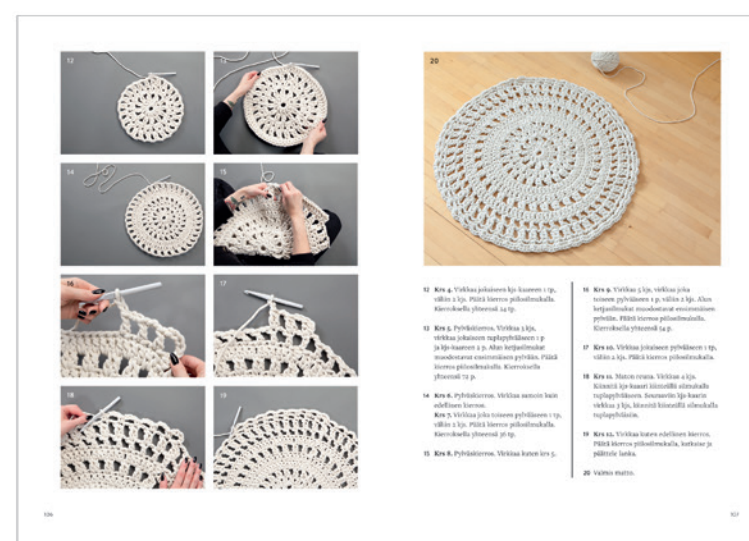
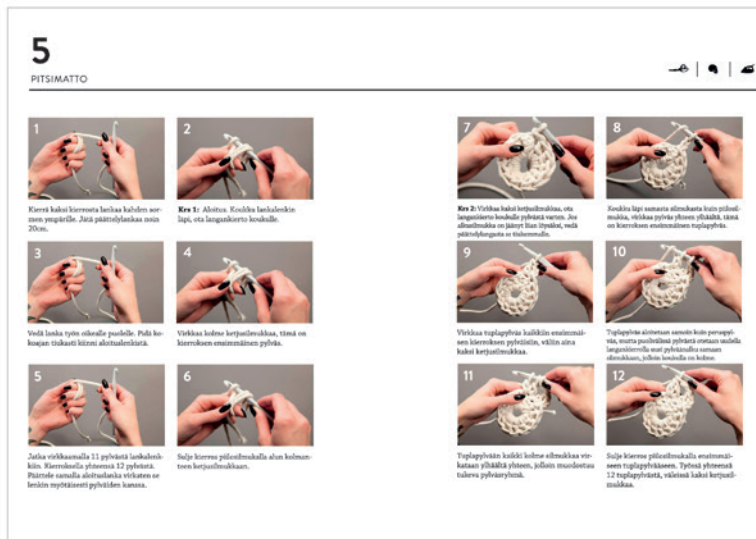
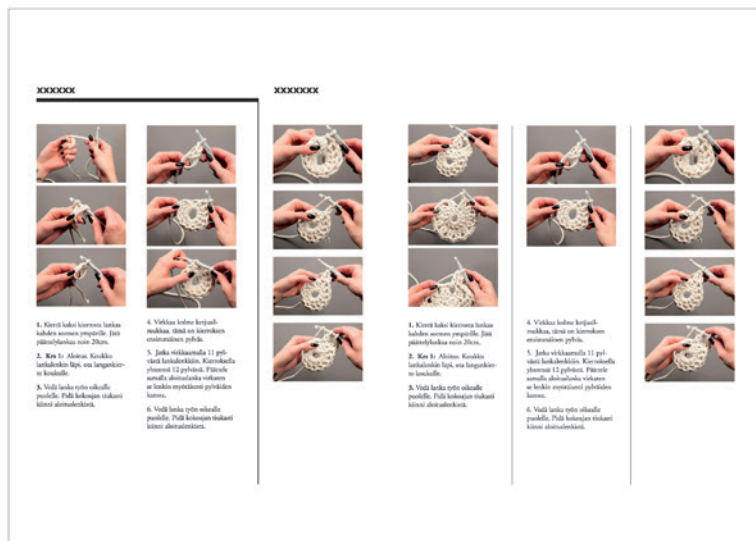
Kirja ilmestyi lopulta muutaman millin pienemmässä formaatissa 172 mm x 245 mm. Vaikka olin yrittänyt valita kirjan mittasuhteet mahdollisimman helpoksi myös painolle pysymällä standardeissa, se ei kuitenkaan osoittautunut toimivaksi. Paino ei pystynyt toteuttamaan täyttä B5-kokoa. Tämä johtui painokoneen mahdollisuudesta ottaa sisään vain B2-arkkeja, joille ei mahdu täyttä määrää kokonaisia B5-sivuja leikkuuvaroineen. Näin sivuja typistettiin vielä päivää ennen painoaineiston lähetystä. Viime hetken sekoilu olisi voitu välttää paremmalla kommunikoinnilla painon ja suunnittelijan välillä.

Gridi

Formaatin valinnan jälkeen suunnittelin kirjan gridin. Tekstien paikat, palstojen leveydet ja kuvien paikat eivät ole sattumanvaraisia, vaan nojaavat pysty- ja vaakalinjojen määrittämään ruudukkoon eli gridiin (Nickel 2011, 99). Paljon kuvia tai kuvituksia sisältävään kirjaan on parasta suunnitella gridi, jossa vaakalinjat helpottavat kuvien nopeaa asettelua paikoilleen ja pitävät sommitelman yhtenäisenä (Hochuli 1996, 46). Müller-Brockman (1996, 87) suosittelee kuvakirjoissa käytettäväksi 32:een ruutuun jaettua järjestelmää, mutta en kokenut niin montaa ruutua tarpeelliseksi kirjassani. Oikean ohje-gridin löytäminen oli tasapainoilua liian suureksi paisuvan sivumäärän ja ohjeiden luottavuuden välillä. Testattuani erilaisia vaihtoehtoja huomasin 8-ruutuisen gridin sopivan kirjaan parhaiten ja ohjekuvien säilyvän siinä vielä katsomiskelpoisina. Gridi oli myös helppo ja selkeä käyttää.

Suunnittelin gridipohjan siis perustuen ohjevalokuvia sisältäviin sivuihin. Kuvien vaivaton asettelu oli erityisen tärkeää, sillä pohjaltaan samanlaisia ohjesivuja oli kirjassa runsaasti. Toisaalta systeemi mahdollisti riittävän liikkumavaran, kun jokin kuva tuli nostaa muita suuremmaksi.

Alkuperäisessä formaatissa olevat valokuvat eivät sopineet valitsemaani 8-ruutuisen gridipohjaan. Valokuvaaja Salmi ei kokenut asiaa ongelmalliseksi, vaan pikemminkin kehoitti rajaamaan kuvaustilanteessa väljästi rajaamiaan kuvia entisestään, jotta tärkeät asiat nousisivat paremmin esiin. Kirjan kuvilla oli kuitenkin ensisijaisesti ohjeistava arvo taiteellisen arvon sijaan.

Ohjesivujen kehitystä. Ylävasemmalla virkkaajien kiusaksi aivan liian pieniä ohjekuvia. Alavasemmalla selkeä, mutta liikaa tilaa vievä sarjakuvamainen asettelutyyl. Siinä kuvien ja tekstin molemmin puolin oli jätettävä tilaa, jolloin kuvia mahtui aukeamalle vain 12. Ylhäällä lopulliseen muotoonsa asettunut gridipohja, jolle mahtuu jopa 16 kuvaa aukeamalle.

HEXAGONMATTO

Katso harkkasi 150cm
Korkeus n. 100
Paino 5,5kg
Materiaali puinen pöydä-
materiaali ja valkoinen

Isä kuusihiuksainen, musta valkoinen yllätinies nappakari,
muutama kierretyt punaväline on heidän pukeut. Toinen tytö
allansa rannet kierretyt siipillä shobbi ja on hyvä pieni tahto
heij lumen viikkikin kukaan, ja onessa joulun viikkimassa
kierreyseiden: muuttien katus, seuranen kukaan puitiin
siivä kuitet joulun seuranen viikkikukaan. Päästy viikkä
vähän kukaan ja seuranen pukeut heidän.

HEXAGON-
MATTO

Koko hallusija 150cm
Koukku no 10.0.
Paino 5,5kg
Materiaali paku purosikade,
mura ja valkoinen

Isa kaatukalusteisessä maasta valmistettu pöytälaatu

HEXAGON MATTO

Koko halkaisija 150cm
Kaukkuu no 10.0,
Paino 5,5kg
Materiaali puinen parrusleude,
evonta ja valkoinen

[illegible]

HEXAGON-
MATTO

④ ⑤ ⑥

KOKO	halk. 150 cm
KOUKKU	nro 10,0
PAINO	5,5 kg
LANKA	paku Paula-punoskudel

Kuusikulmio on uusi nelili. Muodikas muoto on näkynyt monien sisustuslehtien sivuilla, kuusikulmio on toimiva ja trendikäs. Muoto soveltuu myös virkkamiseen.

Tämä Hexagon-matto on tarpeeksi iso olohuoneen keskipeiteeksi, mutta sen voi virkata myös pienemmässä koossa. Sovella maton ohjetta virkkamalla erileiyisii raitoja, kiely väreji tai virkkaa yksivärinen matto. Ohjeen matto virkkaaan pakasta puoskuteista, maton sen voi virkata myös matonkuteista tai Tuubi-langasta kaksinkertaisena.

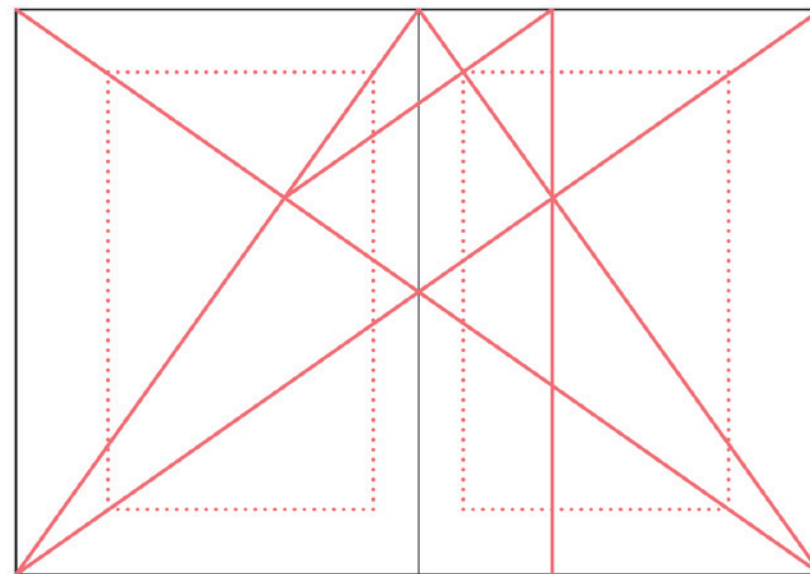

Marginaalit

Marginaaleilla on Bringhurstin (2012, 165) mukaan kolme tarkoitus-
ta. Ensiksi ne ja määrittelevät palstojen paikat, kehystävät palstan
kirjaan sopivalla tavalla ja suojaavat palstaa ja kirjan sisältöä jättäen
tilaa lukijan sormille.

Mielestäni yksi huomattava puute useissa käsityökirjoissa on niiden
huomattavan kapeat tai jopa olemattomat marginaalit. Tämä tekee
suorastaan hengästyttävän ahtaan ja epätyylikkään vaikutelman.

Virkkurissa halusin säilyttää jonkinlaisen ilmavuuden kuitenkin
liioittelematta marginaalien kokoa, sillä se kasvattaisi jälleen kerran
sivumäärää ja materiaalikustannuksia. Valitsin Tschicholdin The
Form of the Book -kirjassaan esittelemän kultaiseen leikkaukseen
perustuvat marginaalit. Sekä Bringhurst (2012, 173), että Hochuli
(1996, 40) esittelevät tyylin kirjoissaan. Ainakin omat peukaloni
mahtuvat oikein mukavasti pitelemään kirjasta kiinni.

Tschicholdin 1955 kirjassaan Villard de Honnecourt
esittelemä perinteinen tapa marginaalien tekoon.
Toimii kaikissa mittasuhteissa. (Bringhurst 2012, 173)

Kirjaintyyppien valinta

Aloitin formaatin valinnan ohella suunnitella kirjan typografiaa. Suunnittelun pohjana minulla oli luonnostelma muutaman ohjesivun tekstistä. Lisäksi tiesin kirjaan tulevan myös hieman pidempää tarinallista ja esittelevää tekstiä. Minun täytyi suunnitelmassani ottaa huomioon, että kirjassa tulisi olemaan useamman tasoisia otsikoita, kuva-, ohje- ja leipätekstiä.

Halusin valitsemieni tekstityyppien heijastavan kirjailijan tyyliä. Mills on pukeutumisessaan ja käsityössään selvästi inspiroitunut menneistä vuosikymmenistä ja varsinkin 40- ja 50-lukujen pukeutumistyylistä. Lähdinkin hakemaan inspiraatiota vanhoista käsityölehdistä, muun muassa Stitchcraft nimisestä julkaisusta.

Monissa lehdissä oli yhdistettynä groteskikirjaintyyppi otsikoihin ja päätteellinen kirjaintyyppi pidempiin teksteihin. Useimmiten otsikoissa oli käytössä joko Futura tai Gill Sans.

Groteskin ja antiikvan yhdistäminen tuntui hyvältä näiden historiallisten vaikutteiden takia, mutta se oli myös turvallinen tapa luoda luomaan riittävä typografinen vaihtelu ja kontrasti.

”Muotokontrastiin tarvitaan kaksi toisistaan selvästi poikkeavaa kirjaintyyliä ... Paljon vahvempi kontrasti syntyy, kun antiikvan tai antiikvan kursiivin parina käytetään lihavaa groteskia” (Itkonen 2007, 77).

Kuvassa 1 Molla Mills, kuvissa 2-4 yksityiskohtia vanhoista käsityölehdistä ja Stitchcraft-lehden kanssi vuodelta 1941.

7

cuffed spencer

continued from page 68

same time for 4 (4-4¼)". Bind off loosely.

Finishing: Note: When joining pieces unravel lengths of Astrakan yarn and weave edges together, then the sides to back of neck, easing in to fit. Join underarm seams and 5½" of sleeve edges (measuring from underarm) on wrong side; the remaining piece is joined on the right side for cuff turn-back. With G crochet hook and right side facing, work 2 rows of sc around cuffs, front edges collar and bottom of shortie.

8

COLLAR (Size 13½). Ch 61. *Row 1:* Thread over hook, insert hook in 2d st from hook and pull loop thru, thread over hook, insert hook in 3d st from hook and pull loop thru (5 sts on hook), thread over hook and pull thru 5 sts. Ch 1, forming an eye. * Insert hook in eye and pull loop thru. Insert hook in side of scallop just made and pull loop thru, insert hook in next st of ch and pull loop thru, insert hook in next st of ch and pull loop thru, thread over hook and pull thru the 5 sts. Ch 1. Repeat from * to end of ch (4 scallops). End off. Cut yarn leaving 6" for fastening. (All work is done from right side with each row started from same edge.) *Row 2:* Insert hook at outermost edge of 1st scallop and pull loop thru. Pull short end to front and work over for 8 sts. Ch 1. * In next st, sc in eye of scallop. Repeat from * across row. End, leaving 6". *Row 3:* (This row increases picking up st at base of scallop). Insert hook in 1st and pull loop thru. Work over short end as before. Ch 3, pull loop thru 2d st from hook, thru 3d st from hook, thru st at base of ch, thru next st of previous row (5 loops on hook). Thread over hook and pull thru the 5 loops. Ch 1 forming eye. * Insert hook in eye and pull loop thru, insert hook in side st of scallop just made and pull loop thru, insert hook at base

9

10

Otsikot

Otsikoissa päädyin käyttämään Brandon Grotesque –nimistä kirjaintyyppiä. Se on Hannes von Döhren vuonna 2009 suunnittelema pääätteön kirjaintyyppi, joka on lainannut paljon 20- ja 30-lukujen geometrisilta groteskeilta. Hieman luonnollisimpine kirjainmuotoineen se tipahtaa johonkin geometrysten ja humanististen groteskien välimaastoon. Suuraakkosin kirjoitetuissa sanoissa vaikutelma on samantyyppinen kuin Futuran Heavy-leikkauksessa, mutta kuitenkin modernimpi ja pehmeämpi, ja siinä on hieman enemmän paksuusvaihtelua. Virkkurin sisältämiin geometrisiin virkkausohjeisiin halusin geometriaan pohjaavan kirjaintyyppin, jossa on voimakkaita vivahteita menneisyydestä vanhojen virkkauslehtien tyyliin, mutta silti selkeästi nykyaikaisella otteella.

Halusin käyttää käsityölehtiesikuvieni tavoin otsikoissa suuraakkosia ja vieläpä tehokeinona harventaa niitä runsaasti. Itkonen (2007, 96-100) toteaa molempien keinojen olevan tietyin varauksin käyttökelpoisia, kunhan otsikkotekstit ovat lyhyitä, eivätkä missään nimessä lauseen pituisia. Virkkurin pisin otsikko on kolmen sanan mittainen, joten uskalsin lähteä yrittämään tätä ratkaisua.

Virkkurin otsikkohierarkiassa on pääasiassa kolmen tasoisia otsikoita. Kirjan eri osioita erottelevat otsikot, osiot luvuiksi erottelevat ja lopulta kunkin työohjeen omat otsikot. Kolme otsikkotasoa on rakenteeltaan monimutkaisessa kirjassakin maksimi, sillä useampi otsikkotaso ei enää helposti avaudu lukijalle. (Itkonen 2007, 101)

Muutamilla virkkauksen perustekniikoita käsittelevillä sivuilla on poikkeuksellisesti erilaiset otsikot ja neljäs otsikkotaso. Perussilmukoita esittelevät ohjeet ovat paikoitellen vain kahden tai kolmen kuvan mittaisia. Koska sivumäärää ei ollut järkevä kasvattaa puolityhjien sivujen vuoksi, oli useampia silmukanteko-ohjeita taitettava samalle sivulle ja ne oli pakko erottaa toisistaan vielä yhden kokoisilla otsikoilla. Näin sain tiivistettyä kirjaa hieman alkupäästä.

Halusin pitää jokaisella otsikkotasolla saman kirjasinleikkauksen ja -tyylin. Kuvittelin, että eri otsikkotasojen yhtenäisyys auttaisi pitämään kirjan visuaalisesti paremmin hallinnassa. Päätös kuitenkin aiheutti ongelmia eri tasoisten otsikoiden kannalta, sillä ne eivät erottuneet toisistaan riittävästi. Otsikot eivät useinkaan olleet edes samoilla sivuilla, jolloin eri tasojen hahmottaminen tuli entistä vaikeammaksi. Tämä johti otsikoiden suuriin kokovaihteluihin, eivätkä ne ole missään loogisessa suhteessa toisiinsa. Otsikoista on yritetty saada riittävän suurella koon vaihtelulla visuaalisesti toisistaan erottuvia, vaikka esimerkiksi eri kirjainleikkausten käyttäminen olisi ollut viisaampaa. Näin jälkikäteen ajateltuna näen eri tasoisten otsikoiden epäloogisuuden ja visuaalisten erojen riittämättömyyden yhtenä kirjan suurimmista ongelmista.

Leipäteksti

Ohje- ja leipäteksteihin Brandon Grotesquen pariksi valitsin muutamien kokeilujen jälkeen kirjaintyyppiä Freight Text Pro:n. Se on Joshua Darderin vuosina 2005–2009 suunnittelema kirjaintyyppi. Freightissä on joitakin siirtymäkauden antiikvoille tyypillisiä piirteitä, hieman enemmän kontrastia kuin renessanssiantiikvoissa, lähes suora akseli ja loivat päätteiden liitokset. Sitä on kuitenkin vaikea liittää suoraan mihinkään tyylikauteen persoonallisen otteensa vuoksi. Freight Text Pro on suunniteltu nimenomaan erilaisten painettujen julkaisujen haasteita silmälläpitäen. (Font Shop 2013. Viitattu: 1.10.2013) Itkonen (2007, 32–36) suosittelee renessanssi- ja siirtymäkauden antiikvoja kirjasuunnitteluun niiden hyvän luettavuuden takia.

Leipätekstin valinnassa oli otettava myös huomioon Virkkurin ominaispiirre, paljon numeroita sisältävät ohjetekstit. Paljon numeroita sisältävässä tekstissä on parasta käyttää gemenanumeroita, sillä versaalinumerot pomppaavat usein epämiellyttävästi ja rumasti leipätekstin joukosta. (Itkonen 2007, 134) Freightissä on saatavilla gemenanumerot.

Virkkurin ohjeteksteistä oli tarpeen korostaa kohtia, joissa virkattava kierros vaihtuu. Perinteisesti antiikvoiden kanssa käytetään korostuksena kursiiivia. Lihavoitua tekstiä käytetään enemmänkin groteskien parina. (Itkonen 2007, 108–109) Mielestäni kursivoidut kierrosten vaihdot eivät kuitenkaan erottuneet tarpeeksi tekstistä ja päädyin käyttämään vaihtokohtien korostamiseen lihavointia, sillä se on näkyvämpi korostustapa. Lihavointi on käyttökelpoinen tehostustapa tieto- ja oppikirjoissa, siinä missä kaunokirjallisuuteen se ei kuulu. (Itkonen 2007, 110)

Chaparral Pro

Langan kierteisyys on tärkeä ominaisuus. Valitse kovaan kulutukseen tuleviin tuotteisiin tiiviskierteinen lanka, jolloin pinnasta tulee siisti ja yksittäiset säikeet eivät lähde katkeilemaan käytössä.

Century Schoolbook

Langan kierteisyys on tärkeä ominaisuus. Valitse kovaan kulutukseen tuleviin tuotteisiin tiiviskierteinen lanka, jolloin pinnasta tulee siisti ja yksittäiset säikeet eivät lähde katkeilemaan käytössä.

ITC Clearface

Langan kierteisyys on tärkeä ominaisuus. Valitse kovaan kulutukseen tuleviin tuotteisiin tiiviskierteinen lanka, jolloin pinnasta tulee siisti ja yksittäiset säikeet eivät lähde katkeilemaan käytössä.

Freight Text Pro

Langan kierteisyys on tärkeä ominaisuus. Valitse kovaan kulutukseen tuleviin tuotteisiin tiiviskierteinen lanka, jolloin pinnasta tulee siisti ja yksittäiset säikeet eivät lähde katkeilemaan käytössä.

Kokeilemiani leipätekstityyppejä.

Handgloves

Handgloves

Handgloves

Freight Text Pro ja Brandon Grotesque. Kirjainten perusmuoto on melko samanlainen täysin erilaisista kirjaintyypeistä huolimatta. Brandon Grotesquella on pienempi x- korkeus ja geometrisiin muotoihin perustuvat o- ja e-kirjain, sekä g:n yläosa. Viereisellä sivulla kirjaintyypit käytössä.

MERIMIESKASSI M

KOKO	lev. 45 cm, kork. 52 cm
KOUKKU	nro 2.0
PAINO	200 g
LANKA	Liina-kalalanka 12-säikeinen
MUUT	hihnat, 30 cm puuvillanyöriä

Virkkaa alkuun 160 ketjusilmukkaa ja yhdistä ne renkaaksi piilosilmukalla. Virkkaa ketjusilmukkarenkaaseen 80 pylväsrutua Merimieskassi S:n ohjeella, sivu 243. Virkkaa työhön yhteensä 36 ruutukierrosta. Vahvista kassin yläreuna virkkaamalla kuusi kierrosta kiinteitä silmukoita. Viimeistelee reuna piilosilmukkakierroksella, katkaise ja päättelee langat.

Tässä kassissa hihnat kiinnitetään 13 cm:n päähän reunoista. Pujota kassin alareunaan puuvillanyöri, kiristä nyöri tiukalle ja solmi päät. Kiinnitä hihnat yläreunaan Merimieskassi S:n ohjeella.

Kirjaimesta palstaksi

Kirjoissa leipätekstin pistekoko on tavallisesti 9–12 pistettä. Sitä pienemmät koot muuttuvat usein x-korkeudesta riippuen vaikealukuisiksi ja suuremmat kuuluvat otsikoihin. (Itkonen 2007, 83) Asetin leipätekstin pistekooksi 9, joka oli mielestäni riittävän selkeä luettavaksi, muttei liioitellun suuri. Ihanteellinen rivin pituus on 55–60 merkkiä, jonka tulisi taata miellyttävä lukukokemus ja siistit sanavälit suomenkieliseen tekstiin. Miniminä pidetään 35–40 merkkiä ja ylärajana 90 merkkiä, jonka jälkeen luettavuus alkaa jo merkittävästi kärsiä. (Itkonen 2007, 84)

Rivivälin avulla puolestaan helpotetaan lukemista ja säädellään sitä, kuinka tummalta tai vaalealta tekstipalsta näyttää. Riviväliltään väljemmät tekstipalstat koetaan usein houkuttelevammiksi lukea. Leipätekstissä rivivälin suuruus tulisi olla 1–4 pistettä suurempi kuin kirjainkoko. Mitä enemmän rivillä on merkkejä, sen enemmän väljyyttä tulisi riviväleissä olla. Myös kirjainten x-korkeus ja marginaalien suuruus vaikuttavat riviväleihin. (Itkonen 2007, 85) Virkkurin leipätekstin riviväliksi valitsin testitulostusten pohjalta 11 pistettä.

Palstan muotoja on neljä, tasapalsta, oikea liehu, vasen liehu ja keskitetty. Näistä tasapalsta ja oikean reunan liehu sopivat pitkiin teksteihin. (Itkonen 2007, 94) Virkkurin kaksipalstaiseen layouttiin mahtui alle 50 merkkiä riville, joten palstat jäivät melko kapeiksi. Oikeasta reunasta liehuva palsta on yleinen kapeapalstaisessa leipätekstissä ja sen etuna on, että tekstiin ei synny ylisuuria sanavälejä. Siksi liehupalsta säilyy tasaisen värisenä, eikä sanaväleistä kasva liian suuria aukkoja. (Itkonen 1997, 94) Sopusuhtainen liehupalsta vaatii kuitenkin tekemistä, sillä ihanteellisen liehupalstan rivien pituus ei saa vaihdella liikaa, palstan reunaan ei saa syntyä säännöllistä kuviota, pitkän rivin päähän ei saa jäädä yksinäistä lyhyttä sanaa, peräkkäisiä tavutukseen päätyviä rivejä ei saa olla

liikaa eikä huonoja tavutuksia ei saa jäädä. (Itkonen 2007, 94)

Sopusuhtainen palstaväli on yhtä suuri tai mieluiten hiukan suurempi kuin tekstissä käytetty riviväli. Jos 1 pt = 0,3528 mm (Itkonen 2007, 95), saadaan suositeltu palstaväli laskemalla 11 kertaa (Virkkurin riviväli on 11 pt) 0,3528 mm, josta saadaan tulokseksi 3,88 mm. Virkkurin gridiin on pyöristetty mukava tasaluku, ja palstojen väli on 4 mm.

En antanut Indesignin lisätä lainkaan merkkivälejä, sillä Itkosen (2007, 89) mukaan teksti juoksee liehupalstaisessa kirjapalstassa oikein hyvin muutenkin.

Kielellä on yllättävän suuri vaikutus tekstin yleisilmeeseen. Suomen kielessä sanat ovat pitkiä ja hyötyvät enemmän hieman suuremmista sanaväleistä kuin esimerkiksi englanninkielinen teksti, joka saattaa alkaa näyttää reikäiseltä. Suomen kielessä nyrkiksiäntönä voisikin pitää r:n levyistä sanaväliä ja englannin kielessä i:n levyistä. (Itkonen 2007, 91) Ylisuurten tai aivan liian pienten sanavälien kanssa ei tullut ongelmaa liehupalstan kanssa, mutta määritin silti sanaväleille hieman liikkumavaraa minimin ollessa 95% ja maksimin 110%. Jos sanaväliasetuksissa optimiarvona on 100%, ohjelma käyttää sanaväliä juuri niin kuin kirjaintyyppin suunnittelija on halunnut. (Itkonen 2007, 91)

Painotekstissä käytetään kappaleiden erottamiseen mieluiten sisennystä, eikä monista arkielämän dokumenteista tuttua ylimääräisten välilyöntien käyttöä, joka tekee tekstistä reikäisen. Normaali sisennys on kirjainkoon tai rivivälin suuruinen, eikä ensimmäistä kappaletta otsikon tai väliotsikon jälkeen sisennetä. (Itkonen 2007, 93)

Materiaalit

Nemo Kustannuksen Nina Karjalaisesta tuli ehdottomasti toinen ohjaajani tälle projektille, vaikkei hän virallisesti sitä ollutkaan. Ninalla oli hyvin käytännönläheinen asenne kirjojen tekoon. Mistään ”taidekoululaisten hapatuksista” oli turha haaveilla kun vuosien kokemus puhui vastapuolelta pöytää. Karjalainen oli mielipiteissään erittäin suora ja perusteli kaiken hyvin. Hänellä oli selvät ajatukset muun muassa sen suhteen, mistä materiaaleista kirjoja kannattaa tehdä kustannustehokkaasti ja kestävästi. Keskustelimme myös paljon siitä, miltä näyttää aikaa kestävä kirja ja karsimme pois kirjassa aluksi olleita ylimääräisiä koristelevia viivoja ja muita turhia elementtejä.

Paperivalintaan vaikutti kirjan sisältö. Siinä on sekä kuvia, että tekstiä. Pelkästään tekstiä sisältävälle kirjalle edullisempi ja luetta- vuudeltaan parempi paperivaihtoehto olisi päällystämätön, eikä täysin vitivalkoinen paperi. (Hochuli 1996, 100) Päällystetyillä papereilla on kuitenkin tasaisempi pinta ja ne pystyvät paremmin toistamaan neliväripainettuja kuvia. Siksi niitä suositellaankin kirjoihin, joissa on paljon valokuvia. (Mitchell & Wightman 2005, 399) Hyvin kiiltäviä päällystettyjä papereita on järkevää käyttää vain jos kirjassa on hyvin vähän tekstiä ja paljon kuvia, sillä niihin syntyy helposti lukemista häiritseviä kiiltoja. (Hochuli 1996, 100)

Paperin väri vaikuttaa myös kirjan ominaisuuksiin. Vitivalkoinen paperi toistaa tarkimmin ja parhaiten neliväripainetut valokuvat, mutta siltä ei ole helpointa lukea pitkiä tekstejä paperin ja tekstin muodostaman suuren kontrastin takia. Luonnonvalkoiselta paperilta on helpompi lukea pitkiä tekstejä. (Mitchell & Wightman 2005, 401)

Päällystämätön paperi oli ensimmäinen ajatukseni kirjaan, koska olisin halunnut miellyttävän haptisen, rouhean sormituntuman ja käsityöhön sopivan fiiliksen kirjaan. Kustantajan suosittelusta ja valokuvien parhaaksi päätimme kuitenkin valita päällystetyn kirjaan

päällystetyn paperin. Lisäksi minun piti valita paperi, jota oli jo valmiiksi Otavan kirjapainossa Keuruulla. Kirjaan valittiin keskivahvasti päällystetty mattapintainen G-Print paperi 130 g-paperi.

Kirjaintyyppivalintoja tehdessä suunnitelmissa oli vielä päällystämätön paperi ja tein testiprinttaukset myös päällystämättömälle paperille. Pidin siitä, kuinka Freightin ohuet viivat hieman levisivät värin imeytyessä päällystämättömälle paperille. Tekstin yleisilme pehmeni ja tummeni Freightin kontrastin vähentyessä ja otsikkojen Brandon Grotesquen pehmeys korostui entisestään. Lopullisessa kirjassa päällystetty paperi vaikutti merkittävästi tekstin ilmeeseen. Freightin ohuet viivat säilyivät tarkkoina ja ohuina. Tekstin yleisilme muuttui kliinisemmäksi, vaaleammaksi ja terävämmäksi.

Kuten paperikin, kansimateriaalit valittiin kirjapainolla olevista materiaaleista. Kansipahvi on 2,5 mm paksuinen ja ylivetona on Lumi Art Gloss 130 g -paperi. Lisäksi kansi on mattalaminoitu. Mattalaminointi on kestävä, se ei naarmunnu helposti, eikä siihen tartu sormenjälkiä.

Kansi

Kannen suunnittelussa minulla oli kirkas visio hyvin graafisesta kannesta, jossa olisi suojapaperit päällä. Mills ehdotti kanteen kolmioista koostuvaa kuviota, mutta ei halunnut kirjalle suojapapereita. Hahmottelimme lopulta kluuttiselkäisen kolmiopatternista koostuvan vaihtoehdon ajatuksenamme erottua käsityökirjojen massasta erikoisella ja graafisella kannella.

Kustantaja ei suostunut tällaiseen versioon, vaan kehotti miettimään uudestaan. Jo kannessa tuli olla esillä maistiaisia kirjan töistä ja pientä kiusausta lukijalle. Esimerkeiksi myyvistä kansista hän näytti mm. Arnen ja Carlosin juuri ilmestyneitä kirjoja. Kansissa oli kuvasilppua höystettynä kehyksillä ja heittovarjoilla. En kokenut tällaista lähestymistapaa hyväksi, vaan halusin luonnollisemman ja aidomman vaihtoehdon. Lopulta päädyimme kuvaamaan valokuvan, jossa on on kirjan töitä aseteltuna Millsin työhuoneen pöydälle.

Käytimme nyt kannessa Virkkurin logoa, joka oli suunniteltu aikaisemmin blogia varten. Logossa Virkkuri sana on keskeltä katkaistu ja kirjaimet ovat varsin tasapaksuja ja hentoja. Lisäksi logon alla ja päällä on ylimääräiset viivat, joiden poistaminen kuitenkin hajotti tekstiasetelman täysin.

Logon hentous muodostui ongelmaksi kannen jälkikäsitteilyn kannalta. Keskusteluissa Nina Karjalaisen kanssa tulimme siihen tulokseen, että kanteen olisi hyvä saada logoa korostava efekti. Päädyimme tekemään mustan folioinnin sen kohdalle, jotta olisimme saaneet kannen otsikon erottumaan hieman paremmin.

Folioinnit menivät painossa täysin pieleen. Meille tuli kirjoja, joissa ei ollut foliointeja lainkaan, oli epäkohdistuneita foliointeja ja foliointeja, joista puuttui paloja. Paino kuitenkin otti vastuun tästä virheestä. Myöhemmistä painoksista poistin folioinnin, sillä en halunnut ottaa enää riskejä.

Likatitteli ja tittelisivu

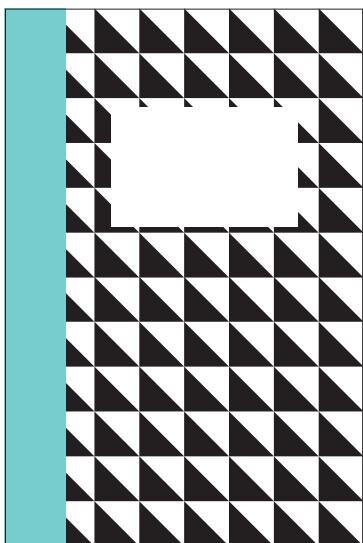
Hochulia (1996, 87) mukaillen, jos tittelisivu on ovi kirjan maailmaan, on likatittelisivu on puutarhan portti. Likatittelillä ei ole nykyään enää käytännön merkitystä, vaan sitä käytettiin suojaamaan kirjablokkia kun ne lähetettiin painoista muualle sidottavaksi.

Likatitteli on kuitenkin edelleen yleisesti käytössä ja halusin ottaa sen mukaan Virkkuriin ja tehdä siitä vähän anarkistisen. Virkkurin likatitteli ei sanallisesti kerro mitään itse kirjasta tai kirjailijasta, mutta kenties merimieslipputeemasta ammentava virkkaussymboli kertoo. Varsinainen tittelisivu noudattelee perinteisempää linjaa.

Sidos

Virkkuri on lankasidottu. Lankasidos on pelkkää liimasidosta kestävämpi vaihtoehto. Selkä on pyöreä, sillä se auttaa pitämään kirjan paremmin auki. Virkkurin on pysyttävä itsestään hyvin auki pöydällä jos lukijan molemmat kädet ovat virkkaustyön kimpussa. Kirjan työteliäimmät virkkuuohjeet eivät valmistu yhdessä illassa. Siksi kirjaan lisättiin vielä lukunauha, jotta virkkaaja voi myöhemmin helposti palata kohtaan johon on jäännyt.

11

Jotakin tältä väliltä. Vasemalla luonnosajatus graafisesta kannesta (ilman logoa tai kirjailijan nimeä - ne olisi toki lisätty). Se ei kerro paljoakaan kirjan sisällöstä, vaikka olisikin ollut kiva. Oikealla Arnen ja Carloksen esimerkki.

Lopullinen kansi. Kannen suunnittelussa on otettava huomioon taitteiden viemä tila ja ylivedot. Lisäksi takakannessa on viivakoodi ja kirjastoluokka.

Lopuksi

Projektin lopputulos, opit ja ajatukset

Kirja ilmestyi lopulta virallisesti huhtikuussa 2013. Nyt marraskuussa 2013 on otettu kolmas painos. Kirja oli esillä Masters of Artissa 2013 ja Mills sai paljon näkyvyyttä erilaisissa sisustus- ja naistenlehdissä, sekä on ehdolla Noste-palkinnon saajaksi. Noste-palkinto jaetaan tänä vuonna ensimmäisen kerran. Sen voi saada toimija, joka tuo uutta nostetta tuotteisiin, markkinointiin, kehitykseen tai kauppaan kädentaidon alalla.

Minä opin uusia asioita kantapään kautta. Suurimmat opit olivat, että kannattaa luottaa enemmän omaan näkemykseensä ja vaatia projektille selkeämpää aikataulua johon kaikki sitoutuvat. Liian kiireinen ja tiukka aikataulutusta oli alusta alkaen projektin heikko kohta. Loppuaikoina työskentelin ympäripyöreitä päiviä, koska en saannut taitossa tarvittavia materiaaleja ajoissa. Vaikka materiaalit viivästyivät, positiivisena puolena oli kaikkien halu tehdä mahdollisimman hyvää jälkeä niissä raameissa, jotka meille oli annettu. Koska työskentelimme tiiviisti yhdessä, oli mahdollista kuvata vielä kirjasta puuttuvaa materiaalia ja paikoin jopa muokata tekstejä kirjaan sopivaksi.

Myös graafisen suunnittelijan rooli jonkinlaisena duunarivälikappaleena sai vahvistusta. Kun kustantajan ja kirjailijan taiteelliset ja kaupalliset ambitionit olivat törmäyskurssilla, minulle jäi jonkinlainen sovittelijan ja suodattimen rooli, jossa koetin parhaalla mahdollisella tavalla unohtaa oman egoni ja yrittää vain tehdä kaiken mitä tehtävissä on molempia asiakkaita miellyttävän lopputuloksen aikaansaamiseksi.

Kokonaisuutena olen jälkikäteen Virkkurin prosessiin ja tiimiin tyytyväinen. Olemme edelleen väleissä ja kirja menestyi hyvin. Millä tie tähtivirkkaajaksi on alkanut ja kustantaja on valmis tekemään samalla tekijäryhmällä uuden kirjan. Virkkuri ei ole missään mielessä

täydellinen, mutta sen tekoprosessi opetti valtavasti. Näin jälkikäteen näen myös opinnäytetyöprosessini venymisen positiivisena asiana. Aika on tasannut pahinta kirjan ”ensisynnyttäjän” järkytystä, joten pystyn ajattelemaan projektia huomattavasti objektiivisemmin. Kirjan läpikäynti uudestaan tuorein silmin opetti valtavasti. Huomasin työskentelyprosessissani selkeitä heikkouksia ja epäloogisuuksia, joihin tuskin tulen uudestaan lankeamaan. Koko kirjaproessin läpivienti auttaa hahmottamaan vastaavien projektien aika- ja tapahtumajännettä, josta on varmasti hyötyä tulevaisuudessa. Olen huomattavasti valmiimpi aloittamaan seuraavan kirjan tekoa, ja tiedän nyt paremmin mihin keskittää huomioni, jos aikataulusta tulee yhtä tiukka.

Kirja onnistui kaupallisuusnäkökulman lisäksi myös oikeassa tehtävässään, eli ohjeiden välittämisessä. Olen nähnyt käsityöblogeissa lukuisia kirjan mukaan tehtyjä töitä, joissa on siis onnistuneesti toistettu kirjaan painettuja ohjeita. Ohjeiden selkeydestä on ainakin omiin korviini kantautunut pelkästään positiivista palautetta.

Lähteet

Kirjalliset

- **Bringhurst, R.** 2012. The Elements of Typographic Style. 4. uudistettu painos. Hartley & Marks.
- **Hochuli, J. Kinross, R.** 1996. Designing books: practise and theory. Lontoo: Hyphen Press.
- **Itkonen, M.** 2007. Typografian käsikirja. 3. laajennettu painos. Helsinki: Rps-yhtiöt.
- **Mitchell, M. Wightman, S.** 2005. Book Typography: A Designer's manual. Marlborough: Libanus Press.
- **Müller-Brockmann, J.** 2008. Grid Systems in Graphic Design. 6. uudistettu painos. Sulgen/Zurich: Verlag Niggli AG.
- **Nickel, K.** 2011. Ready to Print: Handbook for Media Designers. Berlin: Gestalten.
- **Luutonen, M.** 2007. Tuotesuhteita. Pohdintoja ihmisistä ja tuotteista. Hamina: Akatiimi Oy.

Elektroniset

- Font Shop. 2013. http://www.fontshop.com/fontlist/super_families/freight/ (Viitattu 1.10.2013)
- Kotirinta P. 2012. <http://www.hs.fi/paivanlehti/kulttuuri/Tee+se+itse/a1343273322336> (Viitattu 3.10.2013)

Kuvalliset

- Kuva 1.** <http://www.pellavahelma.com/2011/06/15/i-am-basket-girl/> (7.10.2013)
- Kuva 2.** <http://ellit.fi/koti-ja-sisustus/tuunaus/paivityksia-kierratysi-deoita-japanilaisittain> (7.10.2013)
- Kuva 3.** <http://www.paperstylebooks.co.uk/happy-hooker> (7.10.2013)
- Kuva 4.** <http://www.literatuurplein.nl/boekdetail.jsp?boekId=494449> (7.10.2013)
- Kuva 5.** <http://kotaliving.fi/kylla-se-sielta-tulee/> (7.10.2013)
- Kuva 6.** <http://www.kauppakv.fi/sis/minerva/tuote/9789524927253> (7.10.2013)
- Kuva 7.** <http://virkkuri.tumblr.com/> (6.10.2013)
- Kuva 8.** <http://theretrostop.wordpress.com/> (6.10.2013)
- Kuva 9.** <http://theretrostop.wordpress.com/> (6.10.2013)
- Kuva 10.** <http://bygonefashion.livejournal.com/244085.html> (6.10.2013)
- Kuva 11.** <http://www.nemokustannus.fi/kirjat/joulupallot/> (7.10.2013)

kirjaa mukana ja tallet
tukan varrella syntyvät ideat.

